

УДК: 373.5.016:94 (569.4)

Батенко Г.В.,
кандидат історичних наук, доцент,
Херсонський державний університет, м. Херсон

ПОВСТАННЯ 1929 РОКУ В ПАЛЕСТИНІ: РЕЛІГІЯ, ЕКОНОМІКА, ПОЛІТИКА У ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ

***Анотація.** Освітній процес в умовах викликів, пов'язаних з COVID-19 набув гібридного характеру і продовжує змінювати форми, удосконалювати формати, відповідаючи меті і науковим завданням обраним видам навчальної роботи. Викладачі дотримуються рекомендацій відповідних підрозділів навчальних закладів щодо обрання формату проведення занять, зберігаючи змістовне насичення лекцій, практикумів, лабораторних. Пропонується розглянути тему повстання в Палестині 1929 року, з релігійно-політичних причин між арабами та євреями, що охопило територію всієї країни, але розв'язання проблеми займалася мандатна влада, антианглійського характеру протистояння не набуло.*

***Ключові слова:** дистанційне навчання, освітній процес, Палестина, єврейська община, мусульманська община, Британський Мандат.*

Тема Підмандатної Палестини розглядається у програмі середньої школи у 10-му класі послідовно після розпаду Османської імперії, як один з аспектів Близькосхідної проблеми. [1]

Історіографія питання збройного повстання 1929 року в Палестині вимагає від дослідника з'ясувати історію Близького Сходу, історію колоніальних традицій Великої Британії, руйнування Османської імперії, перебіг подій часів I Світової війни на Сході, історію держави Ізраїль, що ускладнено загальним баченням відносин між арабами, євреями, британцями. Сучасна ситуація на Близькому Сході постійно шокує заявами про обстріли, втрати та готовність держав захищати власні кордони. Документи Ліги Націй та ООН, звітна документація мандатної адміністрації Палестини уряду Великої Британії, преса тих часів, мемуари видатних політичних діячів, істориків, філософів, сходознавців – формують списки джерел та наукової літератури. Сучасні українські історики І.Туров, М.Туркинець, Л.Грош, В.Радущкий, Ю.Кочубей, Ю.Костенко досліджують історію Палестини, історію Ізраїлю, історію українсько-ізраїльських відносин та ін.

Повстання в Єрусалимі, що почалося 24 вересня 1928 року, відоме як інцидент біля «стіни плачу».

Священним місцем для євреїв усього світу до сьогодні є «стіна плачу», як залишки старовинної стіни Соломонового храму. У арабській історії ця стіна є невід'ємною частиною мечеті Омара. [2; с.141]

З часів турецького правління традиції не змінювалися і у певних містах мали право знаходитися і проводити релігійні відправи мусульмани та іудеї.

Обидві громади були незадоволені таким станом і намагалися самостійно придбати святиню для одноосібного використання, звертаючись до влади за посередництвом. Мусульмани створювали комітети, товариства захисту святих місць, євреї у свою чергу намагалися організувати демонстрації, зустрічі біля «стіни плачу».

Сподіваючись на захист з боку мандатарія обидві громади чекали на розв'язання проблеми на їх користь. Після заворушень 1928 року англійці збільшили кількісний склад поліції, але не бачили продовження протистоянь, особливо на релігійному ґрунті.

Арабська та єврейська громади, у свою чергу, готувалися до майбутнього відкритого, збройного протистояння.

Євреї під керівництвом сіоністів організували демонстрацію 15 серпня 1929 року в Єрусалимі: молодь під прапорами з піснями пройшла вулицями міста на площу до «стіни плачу», лунали антиарабські гасла. Виконуючий обов'язки Верховного комісара Луке заборонив проводити демонстрацію в столиці. Поведінка сіоністів обурило арабську громаду, яка наступного дня 16 серпня вигнала іудейського священника та розігнала віруючих біля «стіни плачу».

Ситуація загострювалася, релігійне протистояння набувало політичного характеру, лунали націоналістичні гасла, загинув єврейський юнак Абрахам Мізрачі. Саме його похорон за участю серед демонстрантів лідерів сіоністів перетворився на відкриту політичну акцію. Комісія на чолі з суддею Уолтером Шоу, аналізуючи перебіг подій, зазначила, що мирний похорон набув змісту політичної антиарабської демонстрації. [3; с.57]

Дуже швидко словесні образи між євреями і арабами вилилися у фізичні сутички, що потребували збройного захисту з обох боків. 23 вересня англійська поліція лише спостерігала за перебігом подій, як результат – 24 серпня протести розгорнулися у Хеброні, Яффа і Хайфа підтримали збройні повстання. Вся країна була задіяна у збройному протистоянні, на фоні якого мандатна влада обрала позицію спостереження та очікування.

Зазначимо причину, чому протистояння швидко набуло розмаху політичного руху та охопило всю Палестину. Основним невдоволенням арабської громади було ставлення мандатної влади до питань володіння, продажу, використання землі. Підтримуючи сіоністів, їх бажання придбати землю будь-яким шляхом, бажано у великій кількості, формування єврейських сільськогосподарських колоній призвело до падіння цін на землю, на сільськогосподарську продукцію, від чого страждали бідні фелахи які володіли невеликими наділами землі. Мандатна влада заздальгідь створила проблему феліхам, які експортували свою продукцію, заборонивши вивіз зерна.

Бідні палестинські фелахи не були загрозою для англійської влади, але у вересні 1925 року їх підтримали бедуїни. Два постійно ворогуючих племені землеробів-феліхів та бедуїнів-кочовиків об'єдналися проти напливу євреїв у національному виклику.

Повстала арабська громада була дуже активною у своїх діях: у містах відбувалися погроми у кварталах, де масово проживали євреї. Сільськогосподарські поселення по всій країні піддалися нападам з боку арабів. Фактично, повстання набуло антиєврейського характеру, релігійний зміст перших невдоволь, доповнений економічними та політичними вимогами за допомогою зброї переходив у фазу військових дій.

Активні збройні дії у містах Тель-Авіві, Сафаді Наблусі змусили євреїв озброюватися для протистояння та захисту, пізніше – звернутися за допомогою до британської влади.

Водночас обидві громади проводили активні пропагандистські компанії в пресі, не стримуючи висловлювання та образи.

Позиція арабської громади була доволі неоднозначною в тому, що стосувалося єдності завдань та змісту боротьби. Мусульманські лідери МохаммедАмін аль-Хусейні, який займатиме посаду голови Вищого арабського комітету, Раджеб Нашашібі – президент партії Національної оборони, Муса Казім аль-Хусейні – лідер палестинського арабського національного руху – відомі політики, високі посадовці – обрали позицію невтручання, відокремлення від активних збройних дій. Мусульманські лідери чекали на розуміння, співпрацю, політичну стабільність, економічну підтримку з боку мандатної влади.

Завершення протистояння та збройних сутичок між арабами та євреями мало наступні наслідки: лідери арабської та єврейської громад не змогли перевести повстання на рівень національного, державного виступу. Політичні, економічні, релігійні питання залишилися без відповідей, британці зберегли свою позицію керівництва держави, що фактично демонструвало світу збереження англійської колоніальної традиції на Сході.

Список використаних джерел

1. Навчальні програми 10-11 класів. Чинні з 1 вересня 2018 року. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
2. Батенко Г.В., Щевелєв С.С. Виникнення арабо-єврейського конфлікту в Палестині (1897-1930). Сімферополь-Херсон, 2007. 190 с.
3. Government of Palestine. Report a Committee on the Economic Conditions of Agriculturists in Palestine and the Economic Fiscal Measures of Government in Relation Thereto. – Jerusalem: Stationery, and Russian Buildings, 1930. 60 p.